බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාවන්හි අන්තර්ගත චර්යා හැඩගැස්වීමේ න්‍යාය පිළිබඳ තුලනාත්මක අධ්‍යයනයක්

කුඹුකන්දන රේවත හිමි

BUSL/PhD/2019/005

දර්ශන විශාරද උපාධිය

සමාජීයවිද්‍යා හා තුලනාත්මක අධ්‍යයන අංශය

ශ්‍රී ලංකා භික්ෂු විශ්වවිද්‍යාලය

2022 ජූලි

සංක්ෂේපය

බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රමයන්ගේ සමවිෂමතා පිළිබඳ තුලනාත්මක අධ්‍යයනයක් මැයෙන් කරන ලද මෙම පර්යේෂණ නිබන්ධය මනෝවිද්‍යාවන් දෙකෙහි සාවද්‍ය-අනවද්‍ය චර්යා, චර්යා විනිශ්චයමය නිර්ණායක, මනෝවිද්‍යා සේවාවන් වෙත වාර්තා වන චර්යාමය ගැටලු, මනෝවිද්‍යාවන් දෙකෙහි දී යොදා ගනු ලබන චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම හා චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම තීරණය කිරීමේ සලකා බලන කරුණු හඳුනා ගැනීම යන අරමුණු ඇතිව කරන ලදි. ඉහත අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා ගුණාත්මක පර්යේෂණ එළඹුම අනුගමනය කරන ලදි. ඊට අයත් ලේඛන පරීක්ෂා ක්‍රමය අනුගමනය කොට බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාවන්හි ග්‍රන්ථ හා පර්යේෂණ සාහිත්‍යයන් මත පදනම්ව සාහිත්‍ය විමර්ශනයන් කරන ලද අතර, එමගින් බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම හඳුනා ගැනිණි. අනතුරුව ඒ සාහිත්‍ය විමර්ශන ඇසුරින් බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාවන්ගේ චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම සංසන්දනය කරන ලදි. අනතුරුව සාහිත්‍ය විමර්ශන ඇසුරින් කරන ලද දත්ත විශ්ලේෂණයේ සීමාකම් මග හැර ගැනීමේ අරමුණින් අර්ධ-ව්‍යුහගත සම්මුඛ සාකච්ඡා පැවැත්වීමෙන් ගුණාත්මක දත්ත ලබා ගන්නා ලදි. ඒ සඳහා සාර්ථ නියැදුම් ක්‍රමය අනුගමනය කොට පරීක්ෂමානීන් 20 දෙනෙකු තෝරා ගැනිණි. එමගින් ලබා ගත් ගුණාත්මක ආනුභවික දත්ත තේමා විශ්ලේෂණයක් ලෙස ගුණාත්මකව විශ්ලේෂණය කරන ලදි. ඒ අනුව බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම සමාන වන බව ද බෞද්ධ මනෝවිද්‍යාවට ආවේණික මූලික ඉගැන්වීම් චර්යා හැඩගැස්වීම් සඳහා යොදා ගැනීම බෞද්ධ මනෝවිද්‍යාවට පමණක් ආවේණික වන බව ද නිගමනය කර ඇත. බෞද්ධ මනෝවිද්‍යා චර්යා හැඩගැස්වීම තුළ බටහිර මනෝවිද්‍යා ශිල්පක්‍රම බහුලව යොදා ගනු ලබන බවට ද නිගමනය කර ඇත. මෙම පර්යේෂණ නිබන්ධයේ සොයා ගැනීම් චර්යා හැඩගැස්වීම් සිදු වන සෑම සන්දර්භයකට ම ව්‍යවහාර කළ හැකි වේ.

මුඛ්‍ය පද: චර්යා හැඩගැස්වීම, ශිල්පක්‍රම, බෞද්ධ මනෝවිද්‍යාව, බටහිර මනෝවිද්‍යාව, චර්යාමය ගැටලු

අනුක්‍රමණිකා

අපේක්ෂකයාගේ ප්‍රකාශය සහ උපදේශකවරුන්ගේ නිර්දේශය	I
සංක්ෂේපය	II
පිදුම	III
උපකාරානුස්මෘතිය	IV
අනුක්‍රමණිකා	VI
රූප සටහන් පටුන	XIII
වගු සටහන් පටුන	XIV
සංක්ෂේපණ	XV
ඇමුණුම් පටුන	XVI
පළමු පරිච්ඡේදය	**1-15**
1.0 හැඳින්වීම	1
1.1 පරිච්ඡේද සැලැස්ම	1
1.2 අධ්‍යයන පසුබිම	1
1.3 පර්යේෂණ ප්‍රශ්නය	4
1.4 අධ්‍යයන/පර්යේෂණ ගැටලු	5
1.5 අධ්‍යයනයේ අරමුණු	5
1.6 පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය	6
1.6.1 නියැදිය	8
1.6.2 පර්යේෂණ සැලැස්ම	9
1.6.3 පර්යේෂණ උපකරණ	9
1.6.4 පටිපාටිය	10
1.6.5 දත්ත විශ්ලේෂණය	11
1.6.6 අධ්‍යයන සීමා	12
1.7 අධ්‍යයනයේ වැදගත්කම	12
1.8 න්‍යායාත්මක රාමුව	13
1.9 පද විස්තරය	14
1.10 පරිච්ඡේද සමාලෝචනය	15

දෙවන පරිච්ඡේදය **16-59**

2.0 චර්යා හැඩගැස්වීමේ න්‍යාය හා පර්යේෂණ සාහිත්‍ය විමර්ශනය 16

2.1 පරිච්ඡේද සැලැස්ම 16

2.2 චර්යා හැඩගැස්වීම හැඳින්වීම 16

2.2.1 චර්යා හැඩගැස්වීම පිළිබඳ ලක්ෂණ 17

2.3 චර්යා හැඩගැස්වීම පිළිබඳ ඓතිහාසික පදනම 21

2.4 න්‍යායාත්මක රාමුව 23

2.4.1 චර්යා විශ්ලේෂණය 24

2.4.2 ප්‍රකාරක ආරෝපණය 24

2.4.2.1 ඊ. එල්. තෝන්ඩයික් සහ ප්‍රකාරක ආරෝපණය 26

2.4.2.2 බී. එෆ්. ස්කිනර් සහ ප්‍රකාරක ආරෝපණය 26

2.4.2.3 උපස්ථම්භන 27

2.4.2.4 දඬුවම 28

2.4.3 සමාජ ඉගෙනුම් න්‍යාය 28

2.4.4 ප්‍රජානන චර්යා හැඩගැස්ම 30

2.5 චර්යාව තක්සේරුව 35

2.5.1 ඍජු හා වක්‍ර තක්සේරුව 35

2.5.2 ඉලක්කගත චර්යාව නිර්වචනය කිරීම 36

2.5.3 නිරීක්ෂකයා 36

2.5.4 ඉලක්කගත චර්යාව වාර්තා කරන වේලාව හා ස්ථානය 37

2.5.5 වාර්තා කිරීමේ ක්‍රමවේදයක් තෝරා ගැනීම 38

2.6 පූර්ව පර්යේෂණ සාහිත්‍ය විමර්ශනය 41

2.6.1 බෞද්ධ මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීම පිළිබඳ පර්යේෂණ සාහිත්‍ය විමර්ශනය 41

2.6.2 බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීම පිළිබඳ පර්යේෂණ සාහිත්‍ය විමර්ශනය 50

2.7 පරිච්ඡේද සමාලෝචනය 59

තෙවන පරිච්ඡේදය **60-118**

3.0 බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා විනිශ්චය හා චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම 60

3.1 පරිච්ඡේද සැලැස්ම 60

3.2 සදාචාර මනෝවිද්‍යාව හා සදාචාර විනිශ්චය 60

3.2.1 සදාචාර විනිශ්චයේ ප්‍රභේද 64

3.3 චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම 74

3.3.1 උපස්ථම්භන 74

3.3.2 දඬුවම 78

3.3.3 නිරුන්ධනය 79

3.3.4 ආකෘතිකරණය 84

3.3.5 අනුක්‍රමික විසංවේදනය 86

3.3.6 ව්‍යවර්තන ආරෝපණය 87

3.3.7 හැඩගැස්වීම 89

3.3.8 ටෝකන ආර්ථිකය 90

3.3.9 දිරිදීමනා 92

3.3.10 චර්යා විශේෂී ඇගයීම 95

3.3.11 න-චර්යා විශේෂී ඇගයීම 97

3.3.12 ධනාත්මක චර්යා අනුබලය 98

3.3.12.1 ධනාත්මක චර්යා අනුබලය පිළිබඳ ක්‍රියාවලිය 98

3.3.13 ප්‍රතිපෝෂණ 100

3.3.14 සමවයස්කයින්ගේ ප්‍රතිපෝෂණ 101

3.3.15 සතිය 102

3.3.16 ප්‍රජානන චර්යා ප්‍රතිකාර හා සිතුවිලි නතර කිරීම 105

3.3.17 පිළිගැනීම හා බැඳීම ප්‍රතිකාරය 109

3.3.18 ඩයලෙක්තික චර්යා ප්‍රතිකාරය 112

3.4 පරිච්ඡේද සමාලෝචනය 118

සිව්වන පරිච්ඡේදය **119-188**

4.0 බෞද්ධ මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීම, චර්යා විනිශ්චය හා චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම 119

4.1 පරිච්ඡේද සැලැස්ම 119

4.2 බෞද්ධ මනෝවිද්‍යාව තුළ චර්යා හැඩගැස්වීම හැඳින්වීම 119
4.3 චර්යා වර්ගීකරණ නිර්ණායක 120
4.4 බෞද්ධ මනෝවිද්‍යාගත සාවද්‍ය-අනවද්‍ය චර්යා මූලයන් 125
4.5 බෞද්ධ මනෝවිද්‍යාගත සාවද්‍ය හා අනවද්‍ය චර්යා 127
4.6 බෞද්ධ මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීමේ ක්‍රමශිල්ප 129
4.6.1 සීලය 129
4.6.2 චතුරාර්ය සත්‍යය 131
4.6.3 භාවනා - සති භාවනා, මෙත්තා භාවනාව 132
4.6.4 ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය 133
4.6.5 කර්මය - කම්ම නිරෝධය, කම්ම විපාක මෙනෙහි කිරීම හා කම්ම නිදාන මෙනෙහි කිරීම 134
4.6.6 යෝනිසෝමනසිකාරය 138
4.6.7 සතර සම්‍යග් ප්‍රධාන වීර්ය 139
4.6.8 කල්‍යාණමිත්තතාව 140
4.6.9 එදිරිආරෝපණය 141
4.6.10 නිරුන්ධනය 144
4.6.11 ලජ්ජාව හා බිය 148
4.6.12 සතර බ්‍රහ්ම විහාර 149
4.6.13 ඉන්ද්‍රිය සංවරය 149
4.6.14 මනෝවාග්විද්‍යා ප්‍රතිකාරය 152
4.6.15 අනුක්‍රමික විසංවේදනය 152
4.6.16 බෞද්ධ මනෝ-අධ්‍යාපනය 153
4.6.17 ආකෘති 154
4.6.18 දඬුවම 156
4.6.19 ඉවසීම 156
4.6.20 ආපත්තිදේසනා 159
4.6.21 ලෝභ, ද්වේෂ හා මෝහ අකුසල මූල ප්‍රහාණය 159
4.6.22 ඇගයීම 162
4.6.23 සීලය, සමාධිය හා ප්‍රඥාව 162
4.6.24 විනය පිටකයෙන් පිළිබිඹු වන වැරදි චර්යා 164
4.6.24.1 විනය පිටකය 164

4.6.24.2 භික්ෂු ප්‍රාතිමෝක්ෂයෙන් පිළිබිඹු වන වැරදි චර්යා 165
4.6.24.3 විනය පිටකයෙන් පිළිබිඹු වන චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම 182
4.7 පරිච්ඡේද සමාලෝචනය 187

පස්වන පරිච්ඡේදය 190-208
5.0 බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීමේ න්‍යායේ සමවිෂමතා 189
5.1 පරිච්ඡේද සැලැස්ම 189
5.2 සදාචාර විනිශ්චය පිළිබඳ සංසන්දනය 189
5.3 චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රමයන්ගේ සමවිෂමතා 193
5.4 පරිච්ඡේද සමාලෝචනය 208

හයවන පරිච්ඡේදය 211-258
6.0 ආනුභවික දත්ත විශ්ලේෂණය 211
6.1 හැඳින්වීම 211
6.1.1 පර්යේෂණ ගැටලු නැවත දැක්වීම 211
6.1.2 පරීක්ෂමානීන් 212
6.1.3 තේමා 213
6.2 බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීමේ න්‍යාය පිළිබඳ ගුණාත්මක දත්ත විශ්ලේෂණය 214
6.2.1 සාවද්‍ය හා අනවද්‍ය චර්යා 215
6.2.2 චර්යා විනිශ්චයමය නිර්ණායක 216
6.2.3 චර්යාමය ගැටලු 218
6.2.4 චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම 223
6.2.5 චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම තීරණය කිරීමේ දී සලකා බලන කරුණු 233
6.3 බෞද්ධ මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීමේ න්‍යාය පිළිබඳ ගුණාත්මක දත්ත විශ්ලේෂණය 235
6.3.1 සාවද්‍ය හා අනවද්‍ය චර්යා 236
6.3.2 චර්යා විනිශ්චයමය නිර්ණායක 236
6.3.3 චර්යාමය ගැටලු 238

6.3.4 චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම 242

6.3.5 චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම තීරණය කිරීමේ දී සලකා බලන කරුණු 252

6.4 බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීමේ න්‍යායේ සමවිෂමතා 254

6.4.1 බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාගත සාවද්‍ය හා අනවද්‍ය චර්යාවන්ගේ සමවිෂමතා 254

6.4.2 බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා විනිශ්චයමය නිර්ණායකයන්ගේ සමවිෂමතා 255

6.4.3 බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීම වෙත යොමු වන ගැටලුවල සමවිෂමතා 257

6.4.4 බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රමයන්ගේ සමවිෂමතා 257

6.4.5 බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම තීරණය කිරීමේ සලකා බලන කරුණුවල සමවිෂමතා 257

6.5 පරිච්ඡේද සමාලෝචනය 258

හත්වන පරිච්ඡේදය **259-271**

7.0 විමසුම හා සාකච්ඡාව 259

7.1 පරිච්ඡේද හැඳින්වීම 259

7.2 සාකච්ඡාව - 1 259

7.3 සාකච්ඡාව - 2 262

7.4 නිගමන 265

7.4.1 පොදු නිගමන 265

7.4.2 පර්යේෂණ ගැටලුවලට අදාළ සොයා ගැනීම් හා නිගමන 266

7.4.2.1 සාවද්‍ය හා අනවද්‍ය චර්යා 266

7.4.2.2 චර්යා විනිශ්චයමය නිර්ණායක 267

7.4.2.3 බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීම වෙත යොමු වන ගැටලුවල සමවිෂමතා 267

7.4.2.4 බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රමයන්ගේ සමවිෂමතා 268

7.4.2.5	බෞද්ධ හා බටහිර මනෝවිද්‍යාගත චර්යා හැඩගැස්වීමේ ශිල්පක්‍රම තීරණය කිරීමේ දී සලකා බලන කරුණුවල සමවිෂමතා	268
7.5	අනාගත පර්යේෂණ යෝජනා	269
7.6	නිර්දේශ	269
7.7	පර්යේෂණ සීමා	270
7.8	පරිච්ඡේද සමාලෝචනය	271

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය **272-284**